

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 89/04-24

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 12. mája 2004 v senáte zloženom z predsedu Jána Lubyho a zo sudcov Jána Auxta a Juraja Horvátha v konaní o sťažnosti S. Z. a E. Z., obaja bytom V., zastúpených advokátom JUDr. J. S., N., ktorou namietajú porušenie ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 16 C 91/98, za účasti Okresného súdu Bratislava I, takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo S. Z. a E. Z. na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 16 C 91/98 p o r u š e n é b o l o .

2. Okresnému súdu Bratislava I p r i k a z u j e , aby v konaní vedenom pod sp. zn. 16 C 91/98 konal bez zbytočných priet'ahov.

3. S. Z. a E. Z. p r i z n á v a primerané finančné zadost'učinenie vo výške 50 000 Sk (slovom päťdesiat tisíc slovenských korún), ktoré im je Okresný súd Bratislava I p o v i n n ý vyplatiť spoločne a nerozdielne do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu.

4. S. Z. a E. Z. n e p r i z n á v a úhradu trov konania.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením sp. zn. IV. ÚS 89/04 z 24. marca 2004 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie sťažnosť S. Z. a E. Z., obaja bytom V. (ďalej len „sťažovatelia“), vo veci porušenia ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom Okresného súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 16 C 91/98.

Sťažovatelia uviedli, že 24. júla 1998 podali okresnému súdu žalobu proti žalovaným v 1. až 4. rade, ktorou sa domáhali zaplatenia sumy 190 026,50 Sk z titulu bezdôvodného obohatenia. Konanie v ich právnej veci je vedené na okresnom súde pod hore uvedenou spisovou značkou. Okresný súd výzvou z 12. marca 1999 vyzval sťažovateľov na zaplatenie súdneho poplatku, ktorý uhradili 7. apríla 1999.

Keďže okresný súd vo veci nekonal, požiadali ho sťažovatelia prostredníctvom svojho právneho zástupcu o nariadenie pojednávania, prípadne o výsluch žalovanej v 1. rade s poukazom na skutočnosť, že ide o staršiu osobu a pritom jedínú zo žalovaných, ktorá sa osobne zúčastnila preberania finančnej čiastky, vydania ktorej sa v tomto konaní domáhajú. Okresný súd na túto žiadosť nereagoval, a preto sa naň obrátili

21. novembra 2003 s ďalším podaním, ktorým žiadali o odstránenie prietáhov v konaní. Napriek uvedeným žiadostiam o pokračovanie v konaní nebolo do podania ich sťažnosti ústavnému súdu vo veci nariadené ani jedno pojednávanie.

Sťažovatelia žiadali, aby ústavný súd vo veci samej rozhodol, že postupom okresného súdu vo veci sp. zn. 16 C 91/98 došlo k porušeniu ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, a zároveň uložil okresnému súdu, aby v označenej veci konal. Ďalej sa domáhali, aby im ústavný súd priznal primerané finančné zadosťučinenie v sume 100 000 Sk.

Priznanie primeraného finančného zadosťučinenia odôvodnili tým, že okresný súd napriek ich žiadosti nevykonal výsluch žalovanej v 1. rade, ktorá podľa ich informácií medzičasom zomrela, a tým sa podľa nich podstatným „... spôsobom znížila možnosť domáhať sa svojich práv, pretože je značná pravdepodobnosť neúspechu vo veci z dôvodu neunesenia dôkazného bremena...“.

Ústavný súd sťažnosť predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí 24. marca 2004 a rozhodol o jej prijatí na ďalšie konanie.

Po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie sa ústavný súd podľa § 29 ods. 6 zákona o ústavnom súde 5. apríla 2004 obrátil na okresný súd so žiadosťou o písomné vyjadrenie k prijatej sťažnosti. Podpredsedníčka okresného súdu vo vyjadrení k sťažnosti z 27. apríla 2004 (Spr 2052/04) okrem iného uviedla:

„Dovoľujem si poukázať na skutočnosť, že účastníci konania ani právny zástupca navrhovateľov nevyužili možnosť v súlade so zák. č. 80/1992 Zb. o štátnej správe súdov v platnom znení a nepodali sťažnosť na prietahy v konaní na Okresný súd Bratislava I a nežiadali vedenie súdu o vykonanie nápravy na odstránenie prietáhov v predmetnej veci. Konanie je vedené na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 16 C 91/98 na základe návrhu navrhovateľky v 1. a 2. rade doručeného súdu 29. 7. 1998. V súlade so zák. č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch v znení noviel konajúca sudkyňa vyzvala navrhovateľa na zaplatenie

súdneho poplatku za návrh úpravou zo dňa 10. 3. 1999. Podľa výpisu NBS zo dňa 14. 4. 1999 bol súdny poplatok zaplatený. Podaním doručeným súdu dňa 31. 10. 2000 požiadal právny zástupca navrhovateľa v 1. a 2. rade o vytýčenie termínu pojednávania.“

Podpredsedníčka okresného súdu v ďalšej časti svojho vyjadrenia pripúšťa, že v napadnutom konaní došlo k prietahom, ale zároveň poukazuje na to, že „... subjektívne zavinenie konajúcej sudkyne zistené nebolo. Sudkyňa vybavuje v oddelení 16 C v súlade s Občianskym súdnym poriadkom vysoký počet pridelených vecí popri priebežnom mesačnom nápade nových vecí (cca 500 vecí)“. V nadväznosti na to navrhuje, aby ústavný súd zohľadnil, „... že súd konal v súlade s platnými právnymi predpismi s ohľadom na množstvo vecí vybavovaných v oddelení 16 C“. Napokon podpredsedníčka okresného súdu poukázala na to, že „... Zdlhavosť predmetného konania spôsobuje nadmerná zaťaženosť sudkyne vzniknutá z dôvodu pretrvávajúceho nedostatočného personálneho obsadenia Okresného súdu Bratislava I sudcami vzniknutého po odchode sudkýň na materskú dovolenku a do dôchodku, na Krajský súd v Bratislave ako i neúmerne vysoký nápad vecí na občianskoprávnom úseku“.

V závere vyjadrenia k sťažnosti podpredsedníčka okresného súdu uviedla: „V prípade, že ÚS SR dospeje k záveru, že bolo porušené základné právo na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov, navrhujeme, aby ÚS SR nepriznal sťažovateľom finančné zadosťučinenie z dôvodu, že sťažovatelia nevyužili svoje právo podľa zák. č. 80/1992 Zb. a neobrátili sa na vedenie Okresného súdu Bratislava I so sťažnosťou a nežiadali riešenie vzniknutej situácie.“

Právny zástupca sťažovateľov v stanovisku k vyjadreniu podpredsedníčky okresného súdu doručenom ústavnému súdu 7. mája 2004 uviedol:

„Okresný súd Bratislava I sa k sťažnosti vyjadril dňa 27. 4. 2004 pod Spr. 2052/04. S uvedeným stanoviskom Okresného súdu Bratislava I nemôžeme súhlasiť pokiaľ ide o návrh, aby Ústavný súd Slovenskej republiky nepriznal sťažovateľom primerané finančné zadosťučinenie z dôvodu, že sťažovatelia sa neobrátili na vedenie Okresného súdu

Bratislava I so sťažnosťou a nežiadali riešenie vzniknutej situácie. Ako prílohu v svojej sťažnosti sme pripojili list zo dňa 26. 1. 2000, kde sme požiadali súd, aby vo veci konal, ako aj list zo dňa 21. 11. 2003, kde sme opätovne žiadali o odstránenie prieťahov v konaní. To, že sme uvedené listy formulovali ako žiadosť alebo prosbu a nie ako sťažnosť, nemôže byť vysvetľované ako nečinnosť z našej strany a nevyužitie svojho práva. Chápeme komplikovanú situáciu súdov, ktorá vyplýva z vysokého nápadu nových vecí, ale v tomto prípade sme prosili súd, aby aspoň vo veci vykonal iba jeden jediný úkon, o ktorom sme dôvodne mali obavu, že sa nebude dať v budúcnosti vykonať. Súd úkon nevykonal a ani nepovažoval za potrebné vôbec na naše podania reagovať. Vzhľadom k horeuvedenému sme toho názoru, že z obsahu vyjadrenia Okresného súdu Bratislava I je zrejmé, že súd od roku 1999 nevykonal vo veci žiadne úkony a tým došlo k porušeniu nášho práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov.“

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

II.

Sťažovatelia sa svojou sťažnosťou domáhajú vyslovenia porušenia základného práva priznaného v čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prieťahov...“.

Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, pričom pri posudzovaní otázky, či došlo k zbytočným prieťahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, zohľadňuje tri kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníkov súdneho konania a postup samotného súdu.

V danom prípade ústavný súd ako z podanej sťažnosti, tak aj z vyjadrenia okresného súdu a k nemu pripojeného spisu zistil, že vo veci sp. zn. 16 C 91/98 neboli od podania žalobného návrhu uskutočnené žiadne úkony (okrem spomenutej výzvy na zaplatenie súdneho poplatku z 12. marca 1999). Bolo preto bez právneho významu zaoberať sa týmito kritériami podrobnejšie, keďže k priet'ahom v konaní došlo evidentne v dôsledku nečinnosti okresného súdu.

Z predloženého spisu okresného súdu sp. zn. 16 C 91/98, ako aj z dokladov predložených sťažovateľmi ústavný súd zistil, že sťažovatelia podali 29. júla 1998 okresnému súdu žalobu o zaplatenie 190 026,50 Sk z titulu bezdôvodného obohatenia (vrátenie kúpnej ceny). Vec bola pridelená zákonnej sudkyni, ktorá okrem už spomenutej výzvy na zaplatenie súdneho poplatku (z 12. marca 1999) neurobila vo veci žiaden ďalší procesný úkon. V spise sa nachádza žiadosť právneho zástupcu sťažovateľov z 26. januára 2000 o konanie vo veci. Žiadosť o odstránenie priet'ahov v konaní z 21. novembra 2003, ktorú sťažovatelia pripojili k sťažnosti ústavnému súdu, sa v preskúmvanom spise nenachádza.

Prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy je základným ľudským právom a jedným z procesných princípov, ktoré majú garantovať širšie ústavné právo na súdnu a inú právnu ochranu a odstrániť stav právnej neistoty. Odstránenie stavu právnej neistoty je podstatou, účelom a cieľom práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov (IV. ÚS 15/03, I. ÚS 24/03, II. ÚS 66/03), pričom tento účel možno zásadne dosiahnuť až právoplatným rozhodnutím. Nestačí, že štátny orgán vo veci koná. K vytvoreniu stavu právnej istoty preto dochádza až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného štátneho orgánu (napr. IV. ÚS 19/04).

Je vecou štátu a organizácie práce súdov, aby v situácii, keď tomu nebráni žiadna zákonná prekážka, nedochádzalo k zbytočným priet'ahom v konaní (I. ÚS 64/00).

Čas na konanie bez zbytočných priet'ahov spravidla nemožno vyjadriť numericky. Obvykle neexistuje časová hranica, uplynutím ktorej postup súdu môže mať povahu priet'ahov v konaní (II. ÚS 4/03).

Obranu okresného súdu spočívajúcu vo vysokom stave nevybavených vecí a enormnom zaťažení zákonnej sudkyne ako dôvodu, ktorý by mal byť objektívnou príčinou spôsobujúcou priet'ahy v konaní, ústavný súd neakceptoval. Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu (napr. III. ÚS 17/02, IV. ÚS 242/03) nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť konanie, ako aj skutočnosť, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších pracovníkov na súde, ktorý oprávnený subjekt požiadal o odstránenie svojej právnej neistoty, nemôžu byť dôvodom na zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov a v konečnom dôsledku nezbavujú štát zodpovednosti za pomalé konanie spôsobujúce zbytočné priet'ahy v súdnom konaní.

Pokiaľ ide o námietku okresného súdu, podľa ktorej je predmetná sťažnosť neprípustná pre nevyčerpanie účinných opravných prostriedkov, ústavný súd poznamenáva, že odhliadnuc od toho, že ide o otázku, ktorú ústavný súd skúma pri predbežnom prerokovaní sťažnosti, je táto námietka podpredsedníčky okresného súdu zjavne neopodstatnená vzhľadom na uvádzané objektívne dôvody, pre ktoré okresný súd podľa nej nemohol vlastne vzniku priet'ahov v konaní zabrániť.

Ústavný súd konštatuje, že samotní sťažovatelia čiastočne prispeli k vzniku priet'ahov v napadnutom konaní tým, že pri podaní žaloby nezaplatili súdny poplatok, čím nespĺnili poplatkovú povinnosť podľa § 5 ods. 1 písm. a) zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov, ktorá im vznikla v zmysle citovaného ustanovenia podaním žaloby. Súdny poplatok zaplatili až 14. apríla 1999 (podľa výpisu Národnej banky Slovenska – záznam na č. 1. 10 dotknutého spisu okresného súdu). Ústavný súd však v súvislosti s uvedeným podielom sťažovateľov na vzniku zbytočných priet'ahov po zohľadnení

celkovej doterajšej dĺžky konania poukazuje na podstatný nepomer, ktorý predstavujú tieto priet'ahy vo vzťahu k priet'ahom zapríčineným nečinnosťou okresného súdu.

Pokiaľ ide o postup okresného súdu, ústavný súd konštatuje, že v danom prípade okresný súd vo veci dosiaľ nevykonal žiaden relevantný úkon. Súhrnný rozsah nečinnosti okresného súdu od doručenia žaloby (29. júla 1998) do predloženia dotknutého spisu ústavnému súdu (3. mája 2004), po odpočítaní doby od vykonania jednoduchého úkonu, ktorým bola výzva na zaplatenie súdneho poplatku, do jeho zaplatenia sťažovateľmi, t. j. od 10. marca 1999 do 14. apríla 1999, predstavuje 5 rokov a 7 mesiacov.

Na základe uvedených skutočností dospel ústavný súd k záveru, že konanie vedené na okresnom súde pod sp. zn. 6 C 91/98 je konaním, v ktorom došlo k porušeniu čl. 48 ods. 2 ústavy, a preto vyslovil porušenie práva sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov, tak ako to je uvedené vo výroku tohto rozhodnutia pod bodom 1.

III.

Ak ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby podľa čl. 127 ods. 2 ústavy vysloví, že k porušeniu práva došlo právoplatným rozhodnutím, opomenutím alebo iným zásahom, príp. nečinnosťou, zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah, príp. prikáže tomu, kto právo porušil, aby vo veci konal. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže zároveň na žiadosť osoby, ktorej práva boli porušené, rozhodnúť o priznaní primeraného finančného zadost'učinenia.

1. Ústavný súd v súlade so svojím rozhodnutím o porušení základného práva sťažovateľov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy v zmysle § 56 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde prikázal okresnému súde, aby vo veci vedenej pod sp. zn. 16 C 91/98 konal bez zbytočných priet'ahov.

2. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy „Ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadost'učinenie“.

Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde „Ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadost'učinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha“. Z ustanovenia § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde vyplýva, že primerané finančné zadost'učinenie má povahu náhrady nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch.

Sťažovatelia požadovali primerané finančné zadost'učinenie vo výške 100 000 Sk z dôvodov uvedených v bode I tohto nálezu.

Hoci ústavný súd prikázal okresnému súdu, aby v označenom súdnom konaní konal bez zbytočných priet'ahov, vychádzal z názoru, že porušenie základného práva sťažovateľov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy nemožno účinne odstrániť len uplatnením tejto jeho právomoci.

Pri určení výšky primeraného finančného zadost'učinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti, ktoré uplatňuje Európsky súd pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadost'učinenie podľa čl. 41 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

Vzhľadom na celkovú dobu nečinnosti okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 16 C 91/98, berúc do úvahy, že sťažovatelia sa o jej dĺžku významnejšou mierou nepričinili, zohľadňujúc konkrétne okolnosti prípadu vrátane pozície sťažovateľov sprevádzanej pocitom neistoty, ako aj so zreteľom na naplnenie princípu spravodlivosti ústavný súd považoval priznanie sumy 50 000 Sk za primerané finančné zadost'učinenie podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde.

3. Podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde môže ústavný súd v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo čiastočne uhradil inému účastníkovi konania jeho trovy. V danom prípade ústavný súd

úspešným sťažovateľom úhradu trov konania nepriznal, pretože si ju ich právny zástupca neuplatnil a trovy konania nevyčíslil.

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, treba pod „právoplatnosťou rozhodnutia“ rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 12. mája 2004